

Rusmir Mahmutćehajić
rusmir.mahmutcehajic@gmail.com

UDK / UDC 2-3

Primljeno / Received: 17. 09. 2024.

Prihvaćeno / Accepted: 14. 12. 2024.

KOB MONAHA SAVE

II dio

THE FATE OF THE MONK SAVA

II part

Sažetak

U studiji Kob monaha Save autor istražuje i predstavlja moderna korištenja djela Nomokanon Rastislava, trećeg sina župana Nemanje. Iako je to djelo nastalo u prvim decenijama 13. stoljeća, njegova ideologijska korištenja bitan su sadržaj srpskog hegemonizma. I više od tog, u tome djelu je antimuslimanstvo uzdignuto na razinu hrišćanskog principa. Upravo zato korišteno je u gotovo svim programima uništavanja slavenskog i albanskog muslimanstva. Istraživačka zadaća da bude razviđana genocidska ideologija antibosanstva, bitan sadržaj dogođenog zločina genocida i njegovih prijetnji ponavljanjem, nije izvediva bez uzimanja u obzir svih sadržaja kulture, politike i ekonomije u njihovom dugome trajanju koji su uključeni u poricanje Bosne i njenog religijski pluralnog naroda. Do sada nisu postojali prikazi tog djela u akademskim vidicima etnonacijskih politika kojima su potrebni i teološki i politički neprijatelji. Epistemološki okvir studije su teološki i filozofski vidici vjesničkih naslijeđa i njihovih modernih tumačenja za potrebe ideologijskih homogeniziranja i s njima povezanih poricanja i razaranja religijske pluralnosti.

Summary

In the study The Fate of the monk Sava, author investigates and presents modern uses of the works of Nomokanon by Rastislav, the third son of Prefect Nemanja. Although the Nomokanon was created in the first decades of the 13th century, its ideological uses are an essential part of Serbian hegemony. And more than that, in that work, anti-Muslimism was elevated to the level of a Christian principle. That is exactly why it was used in almost all programs to destroy Slavic and Albanian Muslims. The research task of investigating the genocidal ideology of anti-Bosnia, the essential content of the crime of genocide and its threats of repetition, is not feasible without taking into account all the contents of culture, politics and economy in their long duration, which are involved in the denial of Bosnia and its religiously plural people. Until now, there have been no accounts of that work in the academic aspects of ethnonational politics, which need both theological and political enemies. The epistemological framework of the study is the theological and philosophical aspects of the prophetic heritage and their modern interpretations for the purposes of ideological homogenization and related denial and destruction of religious plurality.

5

I više od tog, Hval je materni vjesnik u svom primateljskom bivanju te zato i milost svjetovima. Bog Svojom milošću obuhvata sve. Zato je ukupnost postojanja u Božijoj maternici ili milosnici. Njegova prva obznana u tome jest Hval, materni vjesnik. Ali maternica ili milosnica žene najvažniji je znak Božijeg obuhvatanja svega milošću. Održavanje veze s vjesničkom maternošću i milosnošću neodvojivim od ženske maternosti i milosnosti presudni su znakovi povezanosti s Bogom, Milosnim. O nepovredivoj uzajamnosti muška i ženska, u njihovom odnosu s Bogom objavljeno je u Učenju: “Ljudi, budite svjesni svoga Gospoda, Koji vas je stvorio od jednog jastva te od njeg stvorio njegovu drugu, pa od njih dvoje raselio mnoštvo muška i ženska. I budite svjesni Boga Kojim zahtijevate jedno od drugog, i maternice. Bog vas zasigurno nadzire.”¹ Prema tome, u vjesniku Hvalu, milosti svjetovima, znak je sve ljudskosti razlučene u dvoje, u muško i žensko, kojim Bog obznanjuje i potvrđuje Sebe Jednog.

Kad čovjek nema stida sve mu je dopušteno, i laganja i varanja, i zaklinjanja i proklinjanja. Njegova spletkarenja protiv drugih u konačnom ishodu vraćaju se njemu. Doista monah Sava je bez ikakvog stida, laže i kleveće te izmaštava i pripisuje vjesniku Hvalu sve što bi moglo doprinijeti obezljudeđu njegovih svjedoka i nasljedovatelja. Sva njegova kazivanja o ljudima koji svjedoče da je Hval Božiji poslani prožimaju maštarije i laži.

Opet, drugo pismo je *O kamili Božjoj*. O njoj govori kako bijaše kamila od Boga koja je ispijala cijelu rijeku, i ne mogaše prolaziti između dvije gore jer nije bilo dovoljno mjesta. Ljudi bjehu u mjestu tom: jedan dan oni pijahu vodu, a kamila drugi dan. Pijući vodu ona ih hranjaše, dajući im mlijeko umjesto vode. Ustaše oni ljudi što su bili zli i ubiše kamilu. Ona bijaše rodila malu kamilu. Kad joj majka bijaše ubijena, mala zavapi k Bogu, i uze je Bog k sebi.

Kažem njima: “Odakle bijaše ona kamila?” I kažu da bi od Boga. I kažem: “Smješa li se kamila sa drugom kamilom?” I kažu: “Ne.” “Otkuda” – rekoh – “rodi malu? Vidim kamilu vašu bez oca i bez matere, i bez rodoslova. Rodivši, zlo postrada, no nema ni onoga ko nasilje nad njom učini. I mala kamila se uznese. Prorok vaš, za koga kažete da mu govoraše Bog, zašto ne sazna za kamilu gdje pase, i ko mlijeko pije kojim ona doji? Ili i ona nekako zapade u zlo i bi ubijena, ili u Raj, kao vaš prethodnik uđe? Od nje će vam biti mliječna rijeka, o kojoj praznoslovite: tri rijeke će u Raju poteći – vode, vina i mlijeka. Ako je van Raja vaš prethodnik kamila, jasno je da će uvenuti od gladi i žeđi, ili će se drugi njenim mlijekom naslađivati. Uzalud se vaš prorok ponosi umišljajući da je besjedio s Bogom – tajnu o kamili mu ne

¹ Isto, 4:1.

otkri. Ako je, opet, u Raju, ispiće vodu, te ćete presušiti pri bezvodnosti usred rajske hrane. A od rijeke vina ćete ožedniti – nema vode, ispila svu kamila. Pijući samo vino žednićete i u pijanstvo pasti i usnuti. Glava će vas boljeti, i po ustajanju od sna nasitivši se vina, zaboravićete rajske krasote. Kako se vaš prorok ne dosjeti da će vam tako biti sa hranom u raju? Ni o kamili se ne postara, gdje sada prebiva? No, ni vi njega ne pitaste o onome što vam o tri rijeke ispriповijeda praznosloveći. Ali, mi vašu divnu kamilu, među dušama magaradi, gdje ćete i vi prebivati, kao stoku koja vam je prethodila jasno objavljujemo, tamo gdje je tama najkrajnja i muka beskonačna, ogranj šumeći, crv neuspavljivi i bezdan demonski.”²

To su laži i maštarije monaha Save koje bi, kako on misli, odgovarale tome šta Bog objavljuje u Učenju kojim podsjeća ljude na razlog i svrhu njihovog bivanja u svijetu. Ako njegova priča bude uspoređena s onim šta je u Učenju, a to znači u Božijoj objavi koju je arhanđel Gabrijel snio od Boga vjesniku Hvalu, monahova zla namjera da obezljudi muslimane posve je jasna. Njegovo kazivanje tiče se vjesnika Saliha kojeg je Bog poslao narodu Semud. Jednako kao u slučajevima drugih Božijih vjesnika – a On ih je slao svim narodima – riječ je o podsjećanju ljudi na razlog i svrhu njihovog bivanja u svijetu – ozbiljenje u svjedočenju jednosti Boga, u svjedočenju vjesnika koje On šalje i prihvatanje povratka Bogu mimo uvjetnosti svijeta, a tako i smrti. I evo te učenjske priče o vjesniku Salihu i njegovome narodu:

I Semudu njihovoga brata Saliha. Rekao je: “Moj narode, robujte Bogu, nemate boga do Njega. Došao vam je jasan znak od vašeg Gospoda. Znak vam je ova Božija kamila. Pustite je da slobodno pase po Božijoj zemlji i ne činite joj nikakvo zlo, da vas ne bi snašla bolna kazna. Sjetite se kad vas je učinio namjesnicima nakon Āda i naselio vas na zemlji: gradili ste za se tvrđave u ravnici i dubili nastambe u brdima. Pa sjetite se Božijih blagodati i ne ponašajte se opakom po zemlji, kvareći.” Prvaci u njegovom narodu koji su bili oholi rekli su onima među njima koji su vjerovali a koje su smatrali slabim: “Znate li da je Saliha poslao njegov Gospod?” Rekli su: “Doista vjerujemo u to s čime je poslan.” Ti koji su bili oholi rekli su: “To što vjerujete doista poričemo.” I zaklaše kamilu te oholo odbiše zapovijed svog Gospoda. I rekli su: “Salih, daj nam to čime si nam prijetio, ako si od onih koje je Bog poslao.” I pogodi ih potres te ih jutro zateče mrtve u njihovim boravištima. I okrenu se od njih pa reče: “Moj narode, doista sam vam dostavio poslanicu od mog Gospoda, i iskreno vas savjetovao, ali vi ne volite iskrene savjetnike.”³

² *Zakonopravilo*, 384-85.

³ Kur'an, 7:73-79.

Ako monah ili bilo koji drugi čovjek u toj objavi ne vidi mudrost koja se tiče cjeline postojanja u kojoj su svaki pojedinac i svaki narod odgovorni za sve što je u dosegu njihovih moći, jasno je da on to neće, da ga u tome priječe njegova oholost i spremnost da poriče Zbilju, a tako i dug Bogu i cijelom Njegovom stvorenju. Odnos čovjeka sa svijetom, kad god su porečeni Bog i Njegova vlast, vodi u tamnicu jastva koje se umišlja moćnim da vlada svijetom. A kada čovjek u sebi i sobom osvijesti da nema boga do Boga, vjesništvo postaje način odnosa s vidljivim i nevidljivim u kojem su osvješćeni i dolaženje od Bog i vraćanje Njemu svega postojećeg. U učenjskom kazivanju o vjesniku Salihu sažeta je ta vječna Mudrost:

Semud je poricao poslane kad im je njihov brat Salih rekao: “Zar se nećete osvijestiti? Doista sam vam ja povjerljivi poslani. Pa budite svjesni Boga i slušajte me. A za to od vas ne tražim nikakvu naknadu. Moja naknada je posve u Boga, Gospoda svjetova. Hoćete li biti ostavljeni između ovog ovdje, sigurni, usred vrtova i vrela, zasijanih polja, palmika sa zrelim plodovima? I vješto dubite nastambe u brdima. Pa budite svjesni Boga i slušajte me. I ne prihvatajte zapovijedi oholih, koji šire pokvarenost po zemlji i ne uspostavljaju red.” Rekli su: “Ti si samo jedan od opčinjenih. Nisi ništa drugo do čovjek sličan nama. Pa donesi neki znak ako si među povjerljivim.”⁴

U tim učenjskim objavama o vjesniku Salihu, koje arhanđel Gabrijel snosi od Boga na srce vjesnika Hvala, sažeta je suština svih Božijih poslanja ljudima, ali i njihov pogibeljni uzvrat. Kada Bog vjesniku Salihu obznanjuje kamilu kao znak za ljude, s njenim pravom na vodu, a tako i na život i nepovredivost, jasno je da time ukazuje na Svoje stvaranje koje ima pravo u ljudi. Jasno je da ljudi duguju priznanje prava svemu u svijetu, da narušavanje prava svega u obzorjima znači zaborav i poricanje Boga te tako i njih samih. Ako od tog monah Sava pravi parodiju, ne ruga li se i Hristu Isusu i njegovoj majci i svim vjesnicima? Optužuje vjesnika Hvala tvrdeći da je lažac. Da to dokaže izmišlja laži koje pripisuje njemu. Možda ih preuzima od drugih lažaca. Bilo kako mu drago, monah je zapravo lažac. Dokazi za to su u svemu što kazuje:

Opet reče Muhamed, (u) pismu *Trpeze*, govoreći kako je Hristos od Boga tražio trpezu, i dade mu se. Jer Bog, reče, govoraše Njemu: “Dadoh tebi i tvojima trpezu netruležnu.” Pismo *Volovi* i neke druge glave smijeha dostojne, koje zbog njihovog mnoštva našo za priličnije preskočiti. Položio im je zakon da se, uz žene, obrezuju, da subotu ne praznuju, ni da se krštavaju. Da jedu ono što je zakonom određeno, a da se udaljavaju od onoga što je zakonom zapovijedeno. Svinjsko meso da ne jedu, i vino nikako da ne piju.

⁴ Isto, 26:141-54.

Samo Jednome Bogu da se poklanjaju. Hrista poštuju kao Riječ Božju a ne kao Sina, kao od Duha Svetoga rođenog, Riječ i Duh izgovoreno i u vazduh razliveno. Shvatiti to kao neipostasno, i Roditelju nejednosuštno. Svetu Djevu Mariju ne nazivaju Bogorodicom, no Mojsijevom i Aronovom sestrom, tako nešto praznoslove.

Za sebe reče da će biti ključar rajski. Tako će i u Dan sudnji prvo Mojsije sa Izrailjcima istupiti, reče, i kao prestupnici Zakona biće mucu vječnoj predati. Potom će Isus istupiti, reče, i odreći pred Bogom da je sebe nazvao Sinom Božjim. Hrišćani su se na to drznuli i dodali ime Hristos, i Bog i Sin Božji, i propovijedali Riječ ovapločenu i raspetu. I potom će, reče, on biti pozvan od Boga, i kao najveći poštovalac Božji i uzročnik bogopoštovanja u svega Naroda pohvaljen biti, te zbog toga biti rajski ključar. I kada otvori Raj, ući će sa njim bez riječi protivljenja i bez ispitivanja sedamdeset tisuća, koje može sa sobom uvesti. Ostalima će se suditi, kaže, i pravednici će se zasigurno hranom (rajskom) naslađivati. Koji se nađu kao grešnici svezaće im se gramata o vrat, te će i oni u Raj ući, i nazivaće ih *pomilovani Bogom i Muhamedom*.⁵

Cilj pisanja monaha Save je da uobličavanjem laži o vjesniku Hvalu proizvede privid istine koji bi ljude odvrćao od njega. Učenje, Božija objava vjesniku Hvalu u sačuvanome zapisu, ima 114 sura. Te sure monah Sava naziva pismima. I doista, naslov pete sure Učenja jeste *Trpeza*. Nju je ljudima kazao vjesnik Hval, pa je oni čuli, upamtili i zapisali. A Hvalu ju je od Boga na srce snio arhanđel Gabrijel. I evo šta je o tome rečeno u Učenju:

Kad su učenici rekli: “Isuse, Marijin sine, može li nam tvoj Gospod spustiti s neba trpezu s hranom?” Rekao je: “Bojte se Boga, ako ste vjerujući.” Rekli su: “Želimo jesti s nje, da nam se srca smire te da znamo da si nam govorio, i da tome budemo svjedoci.” Isus, Marijin sin, je rekao: “Bože, naš Gospode, spusti nam trpezu s neba s hranom, da blagujemo – za prve od nas i posljednje od nas – i znak od Tebe i opskrbi nas jer Ti si najbolji od opskrbitelja.” Bog je rekao: “Doista ću vam je spustiti. Ali ko god od vas nakon tog porekne, kazniću ga jamačno kaznom kojom nisam kaznio nikog drugog u svim svjetovima.” I kada je Bog rekao: “Isuse, Marijin sine, jesi li ti ljudima rekao: ‘Uzmite mene i moju majku kao bogove mimo Boga?’” Rekao je: “Slava Tebi! Nije na meni da kažem išta za što nemam pravo. Da sam to rekao, Ti bi doista to znao. Ti znaš šta je u mome jastvu, a ja ne znam šta je u Tvome Jastvu. Ti doista najbolje znaš ono nevideno. Nisam im rekao ništa osim onog što si mi zapovjedio: ‘Robujte Bogu, mome Gospodu i vašem Gospodu!’ I bio sam im svjedok sve dok sam bio među njima. Ali kad si me podigao, Ti si bdio nad njima. A Ti si svjedok nad svim. Ako ih kazniš, doista su Tvoji robovi, ali ako im oprostiš, pa Ti si doista Moćni, Mudri.”⁶

⁵ *Zakonopravilo*, 385.

⁶ Kur'an, 5:112-18.

Za to, kao i za sve ostalo što čini cjelinu Učenja, vjesnik Hval kaže da mu je objavio Bog. Ali monah to nikad ne navodi tačno. Polazi od svog uvjerenja da vjesnik Hval laže, ali nikad nigdje ne kaže zašto je laž taj govor, lažu li i Bog i Isus, Marijin sin, čije su riječi u tome? Ako neki čovjek kaže da vjesnik laže te da lažu svi ljudi koji ga slijede, ali ne daje dokaze za svoju optužbu, valja bez dokazivanja odbaciti sve što tvrdi. A ako u svojoj optužbi iznosi laži, tad je on lažac. I nije malo tvrdnji monaha Save koje su očita laž. Zakon obrezivanja objavljen je od Boga vjesniku Abrahamu, pa su obrezivani svi u njegovom nasljedstvu, uključujući i Hrista Isusa, Marijinog sina, koji je taj Zakon ozbiljio te nije dopustio njegovo poricanje.

U Božijoj objavi vjesniku Hvalu Isus, Marijin sin, jest Hristos. Nije to voljom ljudi i njihovih sabora, već Božijom voljom. Hristos je grčki prijevod hebrejske riječi *Mašia* i arapske *Mesih*, što znači Pomazani. U Učenju nema sure s naslovom *Volovi*. Ali monah Sava poriče vjesnika Hvala i sve što je s njime, ne mareći za posljedice tog. Kao da ne zna da su takva poricanja temelj zla i posljedičnog nasilja. Njegovo je pravo da vjeruje i da ne vjeruje vjesnicima. Ali, obezluđujući sebe, pripisujući drugim poricanje Boga i Njegovih vjesnika, ne mari za posljedice na koje ljude podsjeća Isus, Marijin sin, kada kaže: “Jerusaleme, Jerusaleme, ti koji ubijaš vjesnike i kamenuješ one što su tebi poslani.”⁷

I ne pozivaju li monah Sava i svi njemu slični i svi koji ih slijede ubijanju vjesnika i kamenovanju poslanih, a tako i svih koji u svjedočenju da nema boga do Boga i svjedočenju da je Hval Božiji poslani traže i nalaze voljni povratak Bogu? Mogu li pojedinci, pa i cijeli narodi, ozbiljiti svoju ljudskost u pristajanju na laži monaha Save? Niko osim Boga ne može znati svih Njegovih 124.000 vjesnika, otpravljenih svim narodima s vijestima od Boga na njihovim jezicima. I pored svih razlika među njima, ista je suština tog čemu pozivaju i na što podsjećaju. Zato slijedenjem jednog od njih sljeditelj potvrđuje sve njih. A kada je porican jedan od njih, to je kao da su porečeni svi. Ne ponavlja li zato monah Sava postupak poricanja vjesnika kojim – nebitno je li toga svjestan ili nije – poriče sve njih, a tako i Mesiju Isusa? Kad ne bi bilo tako, brinuo bi se o sebi. Ne bi poricao ono što je za svjedoke vjesnika Hvala suština njihovih znanja i vjerovanja, što je njihova veza s ljudskom savršenosti te tako i s Bogom. Nisu li monahova govorenja huljenje na Boga i svetoga Duha i pozivanje drugih da to čine? Evo šta još kazuje:

Tri će rijeke biti u Raju: jedna meda, i druga mlijeka, i treća vina. Svako će slobodno piti i napojiti se iz koje hoće. Žene će biti s njima bezbrižno, mesti

⁷ Luka, 13:34.

im domove i u svemu ugađati. Judejci i hrišćani će biti na oganj naloženi umjesto drva, samarjani će smeće iznositi i njihov izmet iz Raja čistiti, da se Raj ne usmrđi. Svako će na način na koji je ovdje živio, u bogatstvu ili u siromaštvu, živjeti i tamo.

Ovaj lažljivac učiše da je svakom dobru i zlu uzrok Bog, svemu što naiđe na čovjeka, pa i iskušenju lukavoga. Lažno govori da su od Boga razbojnici i vračari, i za one koje oni ugrabe zlim djelima, i ubijeni, reče da je Bog zapisao da im tako bude i da je On htio da tako umru.

I drugo štošta praznoslovio je, prokletnik i tuđin vječnim blagima, kao bezbožni hulitelj.⁸

U svem kazivanju monaha Save preslikavan je isti obrazac: Optužuje vjesnika Hvala te izmišlja lažne dokaze protiv njega i potom presuđuje tako da je sve što čini nasilje i zagovaranje nasilja. To što je u Učenju, Božijoj objavi vjesniku Hvalu, rečeno o Raju tiče se vjerovanja, veze vjerujućeg čovjeka s Bogom. Tek u bivanju svojim, a to znači ozbiljenju volje koju je čovjek prihvatio kao uvjet ponuđenog mu povjerenja, uspostavlja se cjelina ili čovjekova podučenost svim imenima. Osvješčujući četiri pune sigurnosti, svoje sada i svoju smrt te Boga i Sudnji dan, čovjek iz bivanja strancem i putnikom u zemaljskoj uvjetnosti uzlazi Bogu, svojoj domovini. Vraća Mu se sam s odgovornošću za svaki trun učinjenog dobra i svaki trun učinjenog zla, s knjigom ili gramatom svog znanja o sebi te tako i o Bogu, spreman da mu jastvo bude svjedok za sve što je zapisano u njegovoj knjizi. Ta mu se svijest obznanjuje u obećanju Raja ili u prijetnji Pakla, u neizbježnosti pravednog suda.

6

Lažuci, monah Sava kaže da su u Raju tri rijeke, a prema Učenju ih je neizbrojivo mnogo, ali četiri vrste u značenju tog čime teku. O tome Bog ovako kazuje:

Poredba Vrta obećanog svjesnim u kojem su rijeke nepokvarive vode, rijeke mlijeka čiji se okus ne mijenja, rijeke vina ugodnog onima koji piju, i rijeke čistog meda. U njemu imaju svakakva voća i oprost od svog Gospoda. Jesu li ti poput onog koji je zauvijek u Vatri, i onih kojima je dano da piju kipuću tečnost, koja im razdire utrobu?⁹

⁸ *Zakonopravilo*, 385.

⁹ Kur'an, 47:15.

Šta ta poredba može značiti onima koji svjedoče da nema boga do Boga i da je Hval Božiji poslani? Tu je riječ o drugome svijetu. O njemu pouzdano govori jedino Bog u Svojim objavama ljudima preko vjesnika koje odabire među njima. Zato su znanja o tome područje onog što vjerujućeg čovjeka povezuje s vjerujućim Bogom. Vjesnik Hval je vidio te rijeke tokom svog Noćnog putovanja kroz svih sedam nebesa, od Nepovredivog mesdžida u Mekki do Udaljenoga mesdžida u Jerusalemu, koje označava uzlaženje ili povratak Bogu¹⁰, obuhvatajući tako cjelinu postojanja, oba njena luka, i onaj slaženja i onaj uzlaženja¹¹. Tim rijekama mogu biti označena utječuća i istječuća blaženstva ljudskoga srca.

Rijeke nepokvarive vode podsjećaju na odnos s Duhom, a tako s onim znanjem koje Bog ucjepljuje u ljudsko srce, pa ono čovjeka čini okrenutim Bogu i tako oslobođenim od svih prijevara, od svih odvratanja od lica Premilosnog. Rijeke mlijeka, čiji se okus ne mijenja, označavaju neposrednu vezu jastva ucjepljenog u Biće i Boga, Bića svih bića, Ucjepitelja. Njime je čovjek podsjećan na osvješćenje tog što zna u sebi i sobom, na što ga Bog podsjeća znakovima u obzorjima i u njemu samom te u knjigama koje mu spušta preko vjesnika. Rijeke vina ugodnog onima koji ga piju podsjećaju na stupanj ljudskosti u kojoj je jastvo ozbiljeno u voljenju Boga i slijeđenju vjesnika Hvala, u onoj savršenosti kada Bog voli pa Svom robu oprostiti sve ono čime je zamračivano njegovo srce. Tada čovjek u svemu vidi Boga pa ne mari ni za čije viđenje njega. Svoju knjigu, a zapravo svoje čisto jastvo, donosi u objedinjenju sigurnosti sada i smrti te Boga i Sudnjeg dana. I potom, poistovjećuje se s rijekama čistog meda, pune slasti svega objedinjenog u povratku Bogu, u otkrivanju u sebi i sobom hvalske čudi, najljepšeg uspravljenja i milosti svjetovima.

Jestivost rajskih plodova označava istovjetnost obzorja svijeta s njihovim odrazom u jastvu. Kamo god se okrene, pred Božijim je Licem. Tad sebe sluša Njegovim slušanjem, sebe gleda Njegovim gledanjem, sve što čini Bogom čini. Svjedoči da nema volje do Božije. Mogao se monah Sava pitati o sebi i posljedicama strasti koja ga je podsticala na laganje i mržnju sakrivane iza hinjenog pristajanja uz Hrista Isusa. Je li brinuo o stanju onih koji će mu možda povjerovati te tako zapasti u Vatru i usud pijenja kipuće tekućine koja razdire utrobu? Takav je usud posljedica onog što ljudi čine sebi lažući i pristajući uz laž, presuđujući protivno istini. Bog nikad i ni u čemu, nikome i ničemu ne čini krivo, kako kaže u Učenju: “Doista Bog ne čini krivo ljudima

¹⁰ Vidjeti: Kur'an, 17:1.

¹¹ Isto, 53:1-14.

ni u čemu, već zapravo ljudi čine krivo sebi.”¹² Zato su Vatra i pijenje kipuće tekućine stanja jastva koja ljudi nameću sebi strastima uzetim za boga mimo Boga.

I doista, monah Sava je obuzet strašću laganja te posljedično i nepravednim suđenjem. Bog u Učenju, a to znači u objavi vjesniku Hvalu, podsjeća ljude da će Mu se vratiti pojedinačno kao što su pojedinačno i stvoreni¹³, da nijedno jastvo neće nositi teret drugog jastva¹⁴. Na svakome putu prema Bogu, a to znači u slijeđenju bilo kojeg od Njegovih vjesnika, moguće je ljudsko ozbiljenje. Ne izbavljaju ni put ni čovjekovo presuđivanje o sebi. Izbavljuje Bog one koji su poslušni Njemu i Njegovom poslanom, savršenoj ljudskoj mogućnosti radi koje je ukupnost svega postojećeg.

Uvjet izbavljenja je poslušnost Bogu i Njegovom poslanom. Na to mogu pokazivati mnogi ljudi, i monasi i rabini, i prvaci i zapovjednici. Ali nema poslušnosti nikome od njih, kako to kaže vjesnik Hval, do u dobru.¹⁵ Smatrao se čovjek hrišćaninom ili Jevrejem, ili pripadnikom bilo koje druge zajednice, njegova je odgovornost neprenesiva na bilo koga ili bilo šta izvan njega. Zato je Raj dostižan svakome jastvu ozbiljenom u bivanju mirećim, mirenjem povezanim s Bogom, apsolutnim Mirom; svakome jastvu u bivanju vjerujućim, vjerovanjem povezanim s Bogom, apsolutno vjerujućim; svakom jastvu u bivanju činećim lijepog, ljepotom povezanim s Bogom, Čija su imena najljepša. Bog u Učenju kaže vjesniku Hvalu:

I spustili smo ti Knjigu s istinom, koja potvrđuje Knjigu prije nje i koja je štiti. Pa sudi među njima u skladu s time što je Bog spustio i ne slijedi njihove strasti, da ne bi ostavio istinu koja ti je došla. Svakome od vas odredili smo pravu stazu i otvoreni put. Da Bog hoće, učinio bi vas jednim narodom, već hoće da vas iskuša u tome šta vam je došlo. Pa natječite se u dobrim djelima. Bogu ćete se vratiti svi zajedno. I kazat će vam o tome u čemu ste se razlazili.¹⁶

Nasljedovanje vjesnika Hvala znači priznanje svih vjesnika, kako Bog u Učenju kaže:

Reci: “Vjerujemo u Boga, i u to što je spušteno nama i u to što je spušteno Abrahamu, Jišmaelu, Izaku, Jakobu, i plemenima i u to što je dano Mojsiju i Isusu i u to što je dano vjesnicima od njihovog Gospoda. Ne pravimo nikakvu razliku među njima. I Njemu smo mireći.”¹⁷

¹² Kur'an, 10:44.

¹³ Vidjeti: Kur'an, 6:94.

¹⁴ Isto, 39:7. Cf. 6:164.

¹⁵U: Bukhari, 5:441.

¹⁶ Kur'an, 5:48.

¹⁷ Isto, 2:136. Cf. 3:84.

Nasljedovatelji vjesnika Hvala ne prave, kako je rečeno u danjoj objavi, razlike među vjesnicima. Ta se tvrdnja može činiti čudnom, jer je svaki vjesnik neponovljivo izvoran i nesvediv pojavom na bilo kojeg drugog čovjeka. Ali suština tog na što podsjećaju ljude ista je i neovisna o jeziku i dobu, običajima i navikama. Na tu suštinu upućuje u svako jastvo ucijepljeno i neporecivo znanje da nema boga do Boga i da je Hval, najuzvišenija ljudska mogućnost, Božiji poslani, prisutan u srži svakog jastva. Bog stvara riječju, pa je svaka pojava njena obznana. Njegova riječ je uvijek ozbiljiva u istini i pravdi, pa je niko ne može izmijeniti.¹⁸ Učenje snijeto na srce vjesnika Hvala Božijom milošću i zapovijedu arhanđelu Gabrijelu potvrđuje spomenutu suštinu svih njemu prethodećih pojava.¹⁹ Zato nije moguće poricati Učenje, a da to ne znači i poricanje svih drugih objava, njihovih primatelja i arhanđela Gabrijela te tako i Boga.

Uloga Božijih vjesnika je da ljude podsjetite na to što znaju u sebi i sobom, što zaborave ili prema čemu su nehajni. A to je prije svega njihovo bivanje znajućim da nema boga do Boga. Na to ih ne podsjećaju samo Božiji vjesnici. Sve u obzorjima i sve u jastvu podsjeća na to, jer nema ničeg a da nije od Boga i da ne ukazuje na Njeg. Zato je podsjećanje suština vjesništva. Ali vjesnici poučavaju ljude kako živjeti s tim podsjećanjem, kako u svemu i uvijek vidjeti Božije znakove te se preko njih vratiti Bogu i prije smrti. U takvome osvješćenju čovjek u sebi i sobom ozbiljuje nestajanje svega u bilo kakvome značenju osim Božijeg podsjećanja čovjeka na razlog i svrhu i svijeta i njega. Bog mu u Učenju objavljuje: “I ne zovi drugog boga uz Boga. Nema boga do Njega! Sve nestaje osim Njegovoga lica. Suđenje pripada Njemu i Njemu ćete biti vraćeni.”²⁰

Nikada i nigdje čovjek nije bio uskraćen, a nikada i nigdje neće biti u nemogućnosti da u sebi i sobom ozbilji ljudsku savršenost, razlog i svrhu postojanja. Njegovi mjesta i vremena, jezik i boja kože te porijeklo i životna doba nikada nisu bez mogućnosti da narasta u znanju i prelazi granicu koja ga odvaja od punine smisla i otkrivanja da nema svjesnog do Boga, apsolutno Svjesnog. Njegova lutanja u zatočenosti na jednoj razini Bića stalno su s dvjema mogućnostima – otkrivanje da u svakom času i u svakom mjestu može uzaći na višu razinu svijesti ili saći na još nižu. Time se u njemu neprestano otkriva okomica Bića na kojoj ozbiljuje znanje da nema boga do Boga i da je Hval, najuzvišenija ljudska mogućnost, Njegov poslani. Poricanje tog je slaženje na okomici Bića, propadanje u tmine jastva i predavanja zlu. Bog u

¹⁸ Vidjeti: Kur'an, 6:115.

¹⁹ Isto, 26:192-96.

²⁰ Kur'an, 28:88.

Učenju, Božijoj objavi u ljudskom jeziku, podsjeća ljude na to: “Ljudi, doista smo vas stvorili od muška i ženska, i učinili vas narodima i plemenima, da biste upoznawali jedni druge. Zasigurno su najčasniji od vas pred Bogom oni najsvjesniji od vas.”²¹

Sve u obzorjima i sve u jastvu obuhvaćeno je apsolutnom Božijom svjesnošću. Razlike među ljudima s obzirom na mjesta i vremena, jezike i boje koža te puteve i zakone nikad ne izmiču apsolutno Svjesnome. U razlikama vidika vanjskih i unutarnjih obzorja svakog pojedinačnog jastva zbiva se osvješćivanje prisutnosti i bliskosti Boga Koji Sebe otkriva u stvaranju, ali tako da ostaje i skrivena i otkrivena riznica. Zakoni i putevi koje On objavljuje ljudima nisu ništa do podsjećanja na zaboravljeno i okretanje prema Bogu, a tako i prema pojedinačnom jastvu u njegovoj razložnoj i svršnoj mogućnosti. Ali zakoni i putevi mogu biti tumačeni i nametani kao sebi dovoljni i kao sredstva potčinjavanja i onesvješćivanja ljudi. Bog u Svojoj objavi potvrđuje valjanost različitih zakona i puteva uz uvjet da vode Njemu. On kaže: “Doista, oni koji vjeruju i oni koji su Jevreji, i Hrišćani, i Sabejci – ko god vjeruje u Boga i posljednji dan i čini dobra djela imat će svoje naknade sa svojim Gospodom. Nikakav ih strah neće snalaziti, niti će tugovati.”²²

To su Božije objave koje arhanđel Gabrijel snosi na srce vjesnika Hvala, pa ih on kazuje ljudima kao opomenu i podsjećanje. A monah Sava izmaštava laži, pa ih pripisuje Bogu i Njegovom poslanom. Tako sebe predstavlja lašcem i huliteljem protiv Boga, pridijevajući to Njegovom poslanom. Činio to posve svjesno ili u neznanju, predstavljao se kako mu drago, neopozivo je kriv za službu zlu i podsticanja drugih da ga u tome slijede. A šta mu je zapravo cilj?

7

U 64. poglavlju *Zakonopravila* je i dio s naslovom “Čin koji se vrši nad onima koji se obraćaju od Saracena našoj čistoj i istinitoj hrišćanskoj vjeri”²³. Možda je u sadržaju tog poglavlja i odgovor na pitanje o suštini monahovih laganja i huljenja. Evo početka tog teksta:

Onaj koji pristupa pravovjernoj vjeri treba prvo da posti dvije nedjelje i da se uči iz Svetog Jevandelja molitvi koja nam je predata od Gospoda našega Isusa Hrista, tj. *Oče naš*, i svetom Simbolu vjere, tj. *Vjerujem u Jednog Boga...*

²¹ Isto, 49:13.

²² Isto, 2:62. Cf. 5:69.

²³ *Zakonopravilo*, 408-11.

Poslije toga sveštenik, obukavši se u sveštene odežde, u prisustvu i drugih vjernih ljudi, poziva ovoga i postavlja ga pred svetu kupelj, nepokrivene glave, i kaže mu:

“Reci.” I on rekavši svoje ime, govori: “Danas od Saracena pristupam hrišćanskoj vjeri, bez ikakve nužde ili nevolje, ni zbog slasti ni licemjerstva no od sve duše, i čista i iskrena srca Hrista ljubeći i Njegovu vjeru. Odričem se sve saracenske vjere i proklinjem Muhameda koji se naziva i Mahmet, koga Saraceni poštuju kao apostola Božjeg i proroka.” I savjetuje ga i govori mu te riječi ili on sam, ili preko tumača ako taj ne razumije (jezik), ili krštenim kumovima ako je dijete. I opet mu sveštenik govori što slijedi, i tako biva odgovor na isti način i kletvom se sve završava. Ljudi govore: “*Gospodi pomiluj*”, a episkop molitvu i sve po redu kao što je ranije napisano. Nakon *Amin*, znamenuje ga krstoobrazno i otpušta, i u drugi dan ga pribrojava oglašenim, i ostalo potom.²⁴

Ko je Saracen i šta je saracenska vjera? Svjedoci da nema boga do Boga i da je Muhammed Božiji poslani sebe nikada nisu nazivali tim imenom. Njih je Bog nazvao mirećim (*muslimun*), a to znači mirenjem (*islam*) povezanim s Bogom, apsolutnim Mirom (*es-Selam*). A Isus Hrist u Jevanđelju kaže da su blaženi svi mireći (*eirenopoi*). Može li čovjek koji to zna u sebi i sobom te zato i svjedoči pristupiti nečemu drugom “bez ikakve nužde ili nevolje, ni zbog slasti ni licemjerstva no od sve duše, i čista i iskrena srca Hrista ljubeći i Njegovu vjeru”, te proklinjati vjesnika Muhammeda? Može li, a da tako ne bude ubijen, svojom voljom i voljom onih koji ga na to podstiču i nagone? Jesu li tada i on i svi koji u tome sudjeluju ubice i zagovornici ubijanja?

Kad neki čovjek osvijesti to što mu je znano, na što ga podsjećaju svi znakovi u obzorjima i u njemu, da nema boga do Boga, jasno mu je da nema mira do Boga, apsolutnog Mira. I još prije, jasno mu je također da su mu moći uvjetne te da nema i ne može biti gospoda do Boga, apsolutnog Gospoda. Iz tog slijedi da su sve ljudske mogućnosti samo siromaštvo kojim Bog obznanjuje svoju imućnost te da je u čovjekovom ropstvu objavljeno Božije gospodstvo. I zapravo sve što čovjek ima – i život i volju, i moć i znanje, i sluh i vid i govor – primio je kao dar od Boga, Imatelja tih svojstava u neograničenosti. Zato je čovjek tim darom hvaljen. Zadužen je primanjem danog, pa ga vraća Bogu, apsolutno Hvaljenom, svjedočeći da ne može biti hvaljenog do Boga. Poreći dostojanstvo bilo kojeg čovjeka i ubiti ga znači poništiti njegovu najdublju srijedu, mogućnost bivanja hvaljenim i tako sljediteljem poslanog mu Hvaljenog kao vodiča prema Bogu, apsolutno Hvaljenom.

²⁴ Isto, 408-409.

Čovjek je srž svega stvorenog. U njemu i njime sabrano je Božijom voljom znanje svih imena, kako Bog kaže u Učenju: “I podučio je Adama imenima, svim. Onda ih je iznio pred anđele i rekao: ‘Kažite mi njihova imena, ako ste iskreni!’ Rekli su: ‘Slava Tebi! Nemamo nikakvog znanja do onog kojem si nas Ti poučio. Doista si Ti Znajući, Mudri.’”²⁵ Budući obdaren znanjem svih imena, čovjek u sebi i sobom sabire cijelo stvaranje ili Božiju objavu Sebe Sebi. U takvome bivanju čovjek nikada ne prestaje biti uvjetna obznana neuvjetnoga Boga. Znanjem Njegovog imena Vjerujući učinjen je i središtem i obuhvatom svega vidljivog i nevidljivog. Sa znanjem tog imena čovjek nosi odgovornost slobodne volje, uvjeta saveza s Bogom. Svjedočeći da nema volje do Božije apsolutne Volje, uzlazi iz uvjetnosti Neuvjetnome. I suprotno tome, uzimajući svoju volju za dovoljnu sebi, spušta se prema najnižoj niskosti ili najgušćoj tmini jastva.

Kako je rečeno, čovjek u sebi ima sve potrebno za voljno vraćanje Bogu, a to znači za ozbiljenje razloga i svrhe svog bivanja. Ali čovjek je zaboravan i nehajan i prema tome šta mu je Bog urizničio u jastvo. Zato ga Bog podsjeća trima knjigama s jasnim znakovima – knjigom obzorja, knjigom njegovog jastva i knjigama koje mu objavljuje u njegovom jeziku preko odabranih vjesnika. Suština tih objava je ista, iako su im oblici neograničivo drukčiji.

Svakome čovjeku Hval ili Hvaljeni je srž koja ga povezuje s Bogom, Hvaljenim. Na nju podsjećaju svi vjesnici. Njeno puno ozbiljenje je vjesnik Hval o kome govore tri spomenute knjige. Zato je on i vječno i povijesno prisutan. U njegovoj povijesnoj prisutnosti, poznatoj u pojavi vjesnika Muhammeda, obznanjena je Božija milost svjetovima. Njemu je Bog svetim Duhom/duhom Istine spustio na srce Učenje te u njemu pored ostalog podsjetio ljude na razlog i svrhu njihovog bivanja u svijetu. A šta zapravo Bog u Učenju kazuje o vjesniku Muhammedu i tome što prima?

I nismo te poslali, osim kao milost svjetovima. Reci: “Otkriveno mi je da vaš Bog jest jedan Bog. Pa hoćete li biti mireći?”²⁶

Rekao je On: “Uzrokovao sam da Moja kazna pogodi onog koga hoću, iako Moja milost obuhvata sve. Propisat ću je za one koji su svjesni, i daju čistinu, i one koji vjeruju u Naše znakove, one koji slijede poslanog, maternog vjesnika, kojeg nalaze upisanog u Tori i Jevanđelju koje je s njima, koji im naređuje to što je pravo, i zabranjuje im što je krivo, te im dobra čini dopuštenim, a zabranjuje pokvareno i oslobađa ih njihovog tereta i veriga

²⁵ Kur'an, 2:31-32.

²⁶ Isto, 21:107-108.

koje su na njima. Tako oni koji vjeruju u njega, časte njega, pomažu mu i slijede svjetlost spuštenu s njime – to su oni koji će uspjeti.²⁷

Doista u Božijem poslanom imate lijep primjer za one koji čeznu za Bogom i posljednim danom, i često se sjećaju Boga.²⁸

Zar ne razmisle o Učenju? Da je od drugog a ne od Boga, zasigurno bi u njemu našli mnogo nesklada.²⁹

Bog je spustio najljepše kazivanje, Knjigu skladnu u njenom čestom ponavljanju, kojom se jeze kože onih koji se boje svoga Gospoda, pa im se kože i srca smiruju u sjećanju na Boga.³⁰

Ta-Sin. To su znakovi Kur'ana i jasne Knjige vođenja, radosne vijesti vjerujućim koji klanjaju, plaćaju čistinu i imaju sigurnu vjeru u budući svijet.³¹ Ljudi, vi ste siromasi Bogu, On je Imučni, Hvaljeni.³²

Nema nikog ni u nebesima niti na zemlji a da Milosnome ne dolazi kao rob.³³

Šta, žele li drugi dug mimo Božijeg, a Njemu su mireći svi u nebesima i na zemlji, voljno ili nevoljno, i Njemu će biti vraćeni?³⁴

Ko god želi drugi dug mimo mirenja, neće mu biti prihvaćen. U budućem svijetu bit će među gubitnim.³⁵

Sedam nebesa i zemlja, i sve što je u njima, slave Njega. I nema ničeg a da ne slavi Njega hvaljenjem, iako vi ne shvatate njihovo hvaljenje. Doista je on Blagi, Oprostni.³⁶

Neka među vama bude zajednica koja zove dobru, koja naređuje ono što je pravедno, i zabranjuje ono što je nepravédno. To su oni koji će uspjeti.³⁷

Može li čovjek bilo kada i bilo gdje, bio muško ili žensko, poreći to što mu Bog obznanjuje u trima pismima – ukupnošću svjetova, njegovog jastva i vjesničkih objava – da mu je Hvaljeni (*Muhammad*) najuzvišenija mogućnost u odnosu s Bogom, apsolutno Hvaljenim; da ga Bog Učenjem (*Qur'an*), koje je arhanđel Gabrijel snio na srce vjesnika Muhammeda, podsjeća na povratak iz uvjetnosti punoj blaženosti; da je mirenje (*islam*) veza mirećeg (*muslim*) s Bogom, apsolutnim Mirom (*es-Salam*); da je posve siromašan i da nema i ne može imati ništa drugo do ono što mu daruje Bog, apsolutno Hvaljeni; da se ozbiljuje u osvešćenju svog ropstva u kojem Bog obznanjuje Svoje apsolutno gospodstvo, a da tako ne porekne sebe i voljno se usmrći?! I još, može li takvo usmrćivanje biti pravdano pozivanjem na Hrista Isusa?

²⁷ Isto, 7:156-57.

²⁸ Isto, 33:21.

²⁹ Isto, 4:82.

³⁰ Isto, 39:23.

³¹ Isto, 27:1-3.

³² Isto, 35:15.

³³ Isto, 19:93.

³⁴ Isto, 3:83.

³⁵ Isto, 3:85.

³⁶ Isto, 17:44.

³⁷ Isto, 3:104.

Šta bi moglo značiti zagovarano odvrćanje mirećeg čovjeka (*muslimana*) od njegovog svjedočenja jednosti Boga, poslanosti Muhammeda i njegovog vjerovanja u povratak Bogu? Kamo bi mogao otpasti od zapovijedanja onog što je pravedno i zabranjivanja onog što je nepravedno? Ko je taj koji ga tome zove i na to podstiče? Može li takav biti simbol “sabornosti Crkve, države i naroda”, “oca Srpske duhovnosti” te “prvog i najvećeg srpskog prosvjetitelja”? Kad god je odgovor “Može!”, ne vodi li to ljude iz srpskog naroda najgorim stanjima ljudskosti? Ako neki ipak prihvate da može, obvezuje li ih to na etička obrtanja – njihovo zlo je dobro, a dobro drugih je zlo; njihova nepravednost je pravednost, a pravednost drugih je nepravednost? Mogu li ti, ma kako i ma čime sebe predstavljali, nasljedovati Hrista Isusa?

Šta zapravo zagovara monah Sava kad, pozivajući se na Boga i Hrista, postavlja uvjete odvrćanja ili otpadanja mirećih ljudi (*muslimana*) od Boga i Njegovog poslanog? Ne tvrdi li tako da ih je opravdano ubijati i uz to misliti da je to njegovome bogu i njegovome hristu milo djelo? Oporučuje li tako zapravo i poricanje i Boga i Hrista, pretvarajući ih u štit obogovljenja svoje strasti, zamračenih nizina svoga jastva? Ne čini li tako sebe proklinjućim, proklinjanjem povezanim s utvorenim bogom i hristom koje proklinje? U svome *Zakonopravilu* nastavlja oporučivanje ubijanja čovjeka kojem nameće riječi otpadanja od sebe, a tako i od Boga:

Odričem se saracenske vjere, i proklinjem Muhameda, koji se zove i Mahmet, a koga Saraceni poštuju kao apostola Božjeg i proroka. Proklinjem Aliju, Muhamedovog zeta po kćeri, i Abu Bikerta, i Vikipera, i Omera, i Talhana, i Abu Bekra, i Sadikina, i Muaviju, i Zubaira, i Abu Rahmana, i Zaida, i Izita, i Saita, i Usmana i sve ostale tajnike i pomoćnike Muhamedove. Proklinjem Hatidžu, i Ajšu, i Zejnebu, i Umu Selmu, najvidenije i najnečistije među ženama Muhamedovim, i Fatimu kćer njegovu. Proklinjem takozvani Kuran, koji je sve ono što je Muhamed napisao, koji laže govoreći kako je od arhangela Gavrila snesen, i sva učenja i pouke, i tajna kazivanja, i tajne, i predanja i hule njegove.

Proklinjem raj Muhamedov u kome će, kako govori, biti četiri rijeke: jedna čiste vode koja se ne muti, druga mlijeka koje ne mijenja svoju slatost, treća slatkog vina a četvrta cijedenog meda. I biće dan koji će trajati pedeset hiljada godina. Saraceni će u raju živjeti sa svojim ženama tjelesno i nečisto. U hladovini nekog drveća, koja se zovu Sidri i Taleh, ješće mesa od ptica koje požele i voće svako, i piće čistu vodu sa izvora i sa Zinge, vjernog potoka koji se zove Salsavil. Vino će zahvatati s istočnika koji se zove Stenim. Visina muškaraca i žena će dosežati do nebesa a sramni udovi 40 lakata, i oni će se smješavati nenasito pred Bogom, pošto Bog reče: “Ne sramite se.”

Proklinjem i anđele koje je Muhamed imenovao: Arota, i Varota, i Tzafa, i Maruva, za koje se praznoslovi da su od časnih Božjih (anđela). Sa njima

proklinjem i proroke i apostole o kojima on basnoslovi, a to su: Hud, i Zalet, i Saleh, i Soaip, i Jedris, i Dualipil i Lokman. Proklinjem sva svjedočanstva Muhamedova, za koja se misli da ih je prevodio iz Starog Zavjeta, kvareći ovo i huleći, i na hiljadu laži iznoseći na Noja i Avraama, i Isaka i Jakova, na Josifa i Jova, i Mojsija i Arona, na Davida i Solomona, i Iliju i Jonu i na Zahariju, oca Jovana preteče. Još proklinjem i one koji kao neznabošci i neznalice izvode rodoslove o drugim Božjim stvorenjima, i o suncu i mjesecu govore ono što nikako ne može biti.

Proklinjem i tajno saracensko učenje i obećanje Muhamedovo, koje kaže da će on imati ključeve raja i da će uvesti unutra sedamdeset hiljada pravednih Saracena. Grešnicima će suditi Bog, i imaće o vratu privezane hartije, pa će tako i oni ući u raj, i zvaće se *pomilovanici Muhamedovi*. Proklinjem zakon koji je ustanovio Muhamed o braku i o raskidu braka, i o očišćenje žena koje su činile preljubu, i o broju žena i naložnica, i sve ostale nečiste zapovijesti o tome. Proklinjem i Muhamedovo huljenje koje kaže da Bog koje hoće obmanjuje a koje hoće usmjerava ka dobru, i još, kad Bog ne bi želio, ne bi bilo ratova među ljudima, već On sam čini što hoće, i svakom dobru i zlu On je uzrok, i sudbinu i udio svih drži.

Proklinjem Muhamedove prazne riječi da je Gospod naš Isus Hristos rođen besjemenom od Marije, sestre Mojsijeve i Aronove, od riječi Božije i duha. I još da je kao mlad pravio ptice od blata, i dunuvši na njih davao im život, i slijepe liječio i mrtve dizao, i pošto je bio umoljen od Apostola zatraži od Boga i On mu spusti s neba trpezu da ih nahrani. I kako se ne raspe istinski, niti umrije kao čovjek nego samo prividno ovo od Židova pretrpje. I kako upitan bi od Boga da li On sebe nazva Bogom u svijetu, a on se odreče govoreći: "Pošto ti sve znaš, (znaš) da ne nazvah sebe Bogom, ni sinom tvojim. Tvoj sam sluga i ne stidim se tako zvati." Proklinjem Muhamedovo učenje koje govori da nije Hristos Sin Božji nego apostol i prorok, pošto Bog reče da nema zajedničara i svi koji mu Hrista nariču za zajedničara mučiče se u dolini ognjenoj.

Proklinjem i basnotvorenje Muhamedovo koje govori da će biti molitveni dom Božji od Avraama i Ismaila u mjestu zvanom Vakha, koje se i Meka naziva, što znači *poklonište strahopoštovanja*, a zapovijedeno je da ljudi, moleći se, okreću lica svoja na tu stranu gdje god da su. Proklinjem i sam taj dom molitveni u mjestu koje se zove Meka, u kojem, kako kažu, leži veliki kamen koji ima lik Afroditin. On se poštuje jer se na njemu sjedinio Avraam sa Agarom, ili je privezao na njemu kamilu kad je htio prinijeti Isaka na žrtvu. Onima koji tamo dolaze na molitvu zapovijedeno je da jednu ruku svoju stave na kamen, a drugom pokriju uho svoje, i da se tako vrte ukруг dugo, sve dok ne padnu pomračivši se vrtoglavicom. Proklinjem i samu tu Meku, i sve tamo ustrojeno, i od Saracena tamo postavljenih sedam kamenova na hrišćane, i svaku molitvu i službu i običaj njihov. Proklinjem i Muhamedovo učenje o kamili koju naziva sveštenicom Božjom, ubijenoj od ljudi koji su tamo, zbog čega im je Bog postao neprijatelj. Proklinjem i one koji se klanjaju jutarnjoj zvijezdi koja je Danica, i Afrodita, a koja se arapskim jezikom zove Havar, što znači velika.

Proklinjem sve zapovijesti Muhamedove u kojima se ruga hrišćanima nazivajući ih odmetnicima, i zajedničarima, i dvobošcima, i podstiče Saracene da ih mrze, i putem Božjim naziva klanje i rat protiv hrišćana, a Saracene koji poginu u takvom ratu naziva sinovima Božjim i dostojnima Raja.

Proklinjem prljave i nečiste zapovijesti Muhamedove o molitvama, sa kojima je i ta da ako se ne nađe dovoljno vode, da uzmu sitnu zemlju i njome umiju lice i ruke. Proklinjem Muhamedovo učenje o stvaranju čovjeka, koje govori da je čovjek sazdan od praha i kapi, od pijavice i smješe, i kako mu se, kada bi sazdan, Božjom zapoviješću svi anđeli pokloniše, jedino se Satana ne povinova da se pokloni.

I iznad svega ovoga proklinjem Muhamedovog boga, o kome govori da taj jeste Bog jedan, utočište, koji ne rodi niti je rođen, i niko mu nije ravan. Sve rečeno, i samog toga Muhameda i njegovog izmišljenog boga proklinjem i odričem ih se. (...)”³⁸

U nastojanjima da poreknu sve što proistječe iz svjedočenja da nema boga do Boga i da je Hval Božiji poslani, u ostrašćenosti koja mu se utvara za boga mimo Boga, monah je morao doći do užasavajućeg zaključka o svome bogu kao sredstvu crkvene, državne i narodne sabornosti. Takav bog je, u njegovim vidicima, pravi i zato naš – naše crkve, naše države i našeg naroda. Ako je prema takvom shvatanju naš bog pravi, nužno slijedi da bog drugih mora biti krivi. A Bog, dostojan da Mu ljudi robuju, jest Onaj od Kojeg sve dolazi i Kojem se sve vraća, Koji Svojim znanjem i Svojom milošću obuhvata sve. Nijedan narod, a tako ni država ni crkva, ne mogu biti vlasnici Njega. Odgovornost Njemu tiče se svakog pojedinca. Ni jednog neće izbaviti ništa od njegovih pripadanja crkvi, državi i narodu. Račun za svoja činjenja i nečinjenja, za naređivanje dobra i zabranjivanje zla podnositi će čovjek sam, pa ma gdje i ma kad živio. Bog u Učenju ljude podsjeća na tu nemogućnost našosti boga mimo Boga: “Ne raspravljajte s ljudima Knjige osim na najljepši način izuzimajući one koji čine krivo. I recite: ‘Vjerujemo u to što je spušteno nama i to što je spušteno vama. Naš Bog i vaš Bog je Jedan, i Njemu smo mireći.’”³⁹

Temeljenje sabornosti Crkve, države i naroda, a to znači njihovo određivanje na osnovi shvatanja boga našosti, sadržaj je svih ideologija u kojima našost određuju njegovi neprijatelji. Ako je bog drugih krivi, svi njegovi podanici su također krivi, pa je nužno njihovo “čišćenje” s teritorije našosti, a to znači ili njihovo podvrgavanje našem bogu, ili progonjenje, ili uništenje. Najgora iskustva čovječanstva, pravno određena tek u našem dobu zločinom genocida, prožima upravo takvo shvatanje našeg boga i njihovog boga, našeg pravog i

³⁸Zakonopravilo, 409-11.

³⁹Kur’an, 29:46.

njihovog krivog boga, nas čistih i njih nečistih. I zapravo, to je perfidijski oblik preinačavanja etičkog monoteizma u pothvate proizvođenja neprijatelja i pravljanja njime najgorih vrsta zločina.

Tako proizvedeni neprijatelji su teološki. S njima nema i ne može biti ni dogovora ni pomirenja. Valja ih, prema uvjerenju svih sudionika našosti, uništavati, ali tako da to bude stalna dužnost u politici, kulturi i ekonomiji, dužnost koju ne treba ni opisivati ni objašnjavati. Podloga takvog djelovanja je stalno govorenje o miru, napretku i slobodi koje ugrožavaju teološki neprijatelji, prisutni unutar sabornosti Crkve, države i naroda, sa svojim političkim saveznicima.

U slučaju muslimana, imaginacija njih kao neprijatelja je plastična. Oni su i politički i teološki neprijatelji. Njihovo neprijateljstvo je čas ovakvo, a čas onakvo. Tog neprijateljstva uglavnom nema kao razumski uobličeni pothvat, ali je nužno u konstruiranju sabornosti. Zato njime valja prožeti osjećanja u Crkvi, državi i narodu. Njihovu pamet nužno je stalno “razvlačiti” prokazivanjima i obećanjima, prijetnjama i prozivanjima, ali ih nikada ne treba gubiti iz vida kao bitne odreditelje nacijskog osvješćivanja u potrebi za nedovršivim dovršavanjem ideala sabornosti Crkve, države i naroda.

Dobrota i ljepota su svojstva Istine, a zloća i ružnoća svojstva laži. Djelovanje, govorenje i mišljenje protiv dobrote i ljepote temelje se u laži koju lažac izmaštava da porekne ili pokrije to što nije spreman priznati i prihvatiti. Zato u zlim maštarijama njemu je laž čak i neosporiva istina. Monah Sava proklinje ‘Alija, Abu Bikreta, Vikipera, Omera, Talhana, Abu Bekra, Sadikina, Muaviju, Zubaira, Abu Rahmana, Zaida, Izita, Saita, Usmana, “i sve ostale tajnike i pomoćnike Muhamedove”, i Hatidžu, Ajšu, Zejnebu i Umu Selmu supruge njegove i Fatimu, kćer njegovu. Proklinje i anđele Arota i Varota, te Tzafa i Maruva. Proklinje i proroke i apostole Huda, Zaleta, Saleha, Soaipa, Jedrisa, Dualipila i Lokmana.

A zna li monah išta o tim koje proklinje? Većinu imena navodi krivo, pa je teško odrediti na koga se odnose. Iza pomrčine njegove mržnje prepoznatljiva je namjera da okleveće i porekne ozbiljenje ljudskosti Hvalovih sljedbenika, ali i drugih Božijih vjesnika i prijatelja. Tako želi ubiti i njih i sve druge ljude koji su u voljenju Boga povezani s Njegovim svjedocima. Ne ubija on njih ni kopljem ni sabljom, ni strijelom ni otrovom, ni vješanjem ni davljenjem. Poriče srijedu njihove ljudskosti te tako poziva i opravdava sve koji će mu vjerovati da obezljude, progone, ubijaju i prisilno pokrštavaju sve sljedbenike vjesnika Hvala, u svim naraštajima i svugdje, dokle dosegnu moći onih koji su pristali uz monaha Savu.

Zato je monah Sava zbiljni prvak progonitelja, pokrštavatelja i ubica muslimana. Koliko god su njegove oporuke o muslimanima koje naziva Saracenima, iako je tu riječ o ljudima svih naroda i jezika, postajale uvjerljive za zagovornike sabornosti Crkve, države i naroda, toliko su obvezivale da ponižavaju, progone i ubijaju sve oklevetane i proklete. A monah Sava je prihvaćen u srpskoj crkvi i politici, u kulturi i povijesti te u javnom i privatnom životu za srž srpstva. Tako nije doprinio branjenju tog naroda. Naprotiv, činio ga je nesposobnim za shvatanje i prihvatanje razlika među ljudima.

U narodu kojem je oporučio spomenuta klevetanja i proklinjanja podsticao je lašce i ubice, gorljive vojnike protiv skladnih odnosa s drugim i drukčijim. Podstakao je slavljenja, ponižavanja i ubijanja muslimana. Svojim sljediteljima nametnuo je pogubna obrtanja kukavičluka u junaštvo, ubijanja drugih u vlastitu žrtvu, laganja u branjenju istine. Tako je doprinio da svećenici njegove crkve potvrđuju sebe u mržnji muslimana i nehaju, pred njihovim progonjenjima i ubijanjima. I više od tog, mnogi od njih su sudjelovali u tim zločinima ili bili predvodnici u njihovom vršenju.

Kad god i bilo gdje je uspostavljena vlast sljedbenika monaha Save, njegova oporuka je uzdizana na razinu svetosti a on na razinu sveca. Tako su javni prostori, škole i političke ustanove postajali sredstva otimanja od muslimana, a naročito od njihove djece, prava da ne prihvate prikaze sebe i svojih kakve im nude monah Sava i njegovi vojnici. Za monaha Savu i njegove sljedbenike ne vrijedi Božije podsjećanje: Ko ubije jednog čovjeka poubijao je sve ljude. A muslimani, koji su svoje slijeđenje vjesnika Hvala osvješćivali u sebi i iz njega, ubijani su tako da budu izbrisani iz postojanja.

Pravda je pokazivanje i govorenje istine. A laž je pokrivanje ili poricanje istine. Laganje je odnos onog koji laže prema istini koju zna ili može znati. U pokazivanju ili govorenju istine čovjek se obistinjuje, otkriva istinu koja mu je i razlog i svrha. A kada je poriče, pristaje uz laž kojom druge odvrća od istine s namjerom da sebe i svoje strasti uzdigne nad nju te sve kojima laže potčini sebi i svojoj obuzetosti sobom i svojom strašću uzetom za Boga. A Bog je Istina, kako u Učenju kaže: “ Zar ne vidiš kako Bog čini da noć ulazi u dan i čini da dan ulazi u noć, a potčinio je Sunce i Mjesec oboje idući određenom roku i da je Bog svjestan tog što činite? To je od Boga – On je Istina, a to što zovu mimo Njega – to je laž.”⁴⁰

Laž se uvijek skriva iza privida istine. Onaj koji laže želi uvjeriti onog kojem se obraća, koji ga sluša, da govori istinu. Sebe nudi kao dokaz, pa tako u onim koje uvjerava pretpostavlja nemogućnost da u sebi i sobom provjere istinitost

⁴⁰ Isto, 31:29-30.

saopćenog. Podmeće im navodno svoje uvide u to o čemu im govori, ali izvrće izvorne sadržaje i uz njih dodaje laži. A lažac je i onaj koji barem jednom iznese ili prenese laž drugima. U oporuci monaha Save mnoštvo je jednostavno odredivih laži. Njegova glavna postavka je da Bog može činiti samo ono što Mu on dopušta. Ako ljudi, slijedeći najdublje podsticaje u sebi, otkriju razlog svjedočenja da nema boga do Boga i da je Hval (*Muhammed*) Božiji poslani, lašci posežu za obezljučivanjem njih i posljedičnim svođenjem sebe na ubice i podržavatelje ubijanja svih koji se ne potčinjavaju lašcima prikazivanim svecima.

Sve to monah Sava oporučuje kao zapovijed svim svećenicima crkve koju uspostavlja. Opravdanje za to mu je Hrist Isus, Marijin sin. A zapravo, on mu je sredstvo kojim ljude zove sotonskom odvrćanju od čovjeka koji za sebe kaže da je život i put. Kako god bila tumačena, koliko god bilo onih koji je prihvate i prosljeđuju kroz naraštaje, i oporuka i oporučitelj i svi koji je prihvate nisu i ne mogu biti ništa drugo do zagovornici ubijanja i ubice.

Osvjestivost u svakome jastvu istine da nema boga do Boga i da je Hval (*Muhammed*) Božiji poslani srž je ljudskosti. U njoj i s njome čovjek se ozbiljuje u bivanju posve znajućim. Ali takvo njegovo bivanje je u granicama. A on hoće cjelinu, i bivanje znajućim i vjerujućim. Tako nadlazi granicu i nalazi puni smisao svoje uvjetnosti. I dolazak u svijet i odlazak iz njega nisu mu ni početak ni kraj. Samo je Bog Živi i Stojni, ni snenošću ni snom obuzimani, i Početak i Kraj. A temeljni i zaglavni kamen Njegove obznane u uvjetnosti jest vjesnik Hval (*Muhammed*), savršena ljudskost, ozbiljiva u svakome pojedincu oduvijek i zauvijek.

Oni koji vole Boga, ti slijede Hvala te se ozbiljuju uzdajući se u Božije voljenje njih i izvođenje u bezgrješnu savršenost. Njima je vjesnik Hval (*Muhammed*) najuzvišenija mogućnost. Njega slijede u sebi i sobom na putu povratka Bogu. Zato im je preči od svakog stanja jastva. Vole ga više od svih ljudi, pa i sebe samih, jer je njegovo bivanje mirećim, vjerujućim i lijepim neodoljivo privlačno i vrjednije od svih svjetova. Tako se odzivaju Bogu Koji im objavljuje: “Bog i Njegovi anđeli blagosilju ovog vjesnika. Vjerujući, i vi ga blagosiljajte i molite mu Mira.”⁴¹

Mireći i vjerujući ljudi blagosilju vjesnika Hvala u uzlaženju i vraćanju sebi u najljepšem uspravljenju, razlogu i svrsi svog bivanja. Njegove supruge su mirećim i vjerujućim ljudima majke, jer iz njihovih iskustava blizine s Hvalom, maternim vjesnikom, milošću svjetovima, najljepšim primjerom,

⁴¹ Isto, 33:56.

izviru toplina i nježnost njegove prisutnosti u svemu. Vjesnik je milost svjetovima. A Bog Svojom milošću obuhvata sve. Znak te Njegove milosti je majčinska milosnica. Na to podsjećaju bliskosti vjesnikovih supruga te tako obvezuju vjerujuće ljude na milost prema sebi i cijelom stvorenju. Vjesnik Hval nije otac nijednom od njegovih drugova⁴², ali im jest milosni i materni.⁴³ Bog u Učenju kazuje suprugama vjesnika Hvala:

Vjesnikove supruge, vi niste poput drugih žena. Ako ste svjesne, onda ne budite preumiljate u govoru, da onaj u čijem srcu je bolest ne bi bio podstaknut na pohotu. I govorite na častan način. Boravite u svojim kućama i ne razmećite se svojim dražestima, kako se razmeću njima u dobu neznanja. Klanjajte, dajite čistin i budite poslušne Bogu i Njegovom poslanom. Čeljadi kuće, Bog hoće da vas očisti punim očišćenjem. I sjećajte se tog što vam je učeno u vašim kućama od Božijih znakova i mudrosti. Doista je Bog Nježni, Svjesni.⁴⁴

Vjesnik Hval je srž ljudskosti, potom svoje i svake druge kuće, potom svake zajednice te potom sveg stvorenja. U njegovoj ljudskosti sabrani su svi svjetovi, a on je obznanjen u svima njima. Kada ga otkriju i osvijeste u sebi, ljudi mu prisežu na poslušnost, kako Bog u Učenju kaže: “Doista su oni koji su prisegli tebi uistinu prisegli Bogu. Božija ruka je nad njihovim rukama. Onda ko god raskine svoju prisegu, raskida je samo na svoju štetu. A ko god ispuni svoj savez s Bogom, Bog će mu dati moćnu naknadu.”⁴⁵

Te ljude koji su u sebi otkrili sržnu ljepotu bivanja činiteljima lijepog, koji robuju Bogu kao da Ga vide, jer znaju da iako oni ne vide Njega, Bog vidi njih, te svjedoke za Boga i Njegovog poslanog monah Sava kleveće. Njihova imena izvrće u neznanju ili zloj volji, iako su njihovi životi osviješćena duhovna viteštva, potvrde najuzvišenijih ljudskih mogućnosti. Proklinje ih, a ne zna o njihovim poniznostima, darežljivostima i blaženostima. Proklinje ih i kleveće, misleći da ih tako ubija. A zapravo ubija sebe i one koji mu vjeruju. Za svoje pristalice veli da poriču vjesnika Hvala i otpadaju od nasljedovanja njega, e da bi tako zavoljeli Hrista i sve to što im on, monah Sava, o njemu kazuje. Svoje poricanje i otpadanje te navodno odzivanje monahovom zovu pokršteni Saraceni potvrđuju ovako: “(...) I tako od sve duše i srca, i od istinite slobodne volje, pristupam hrišćanskoj vjeri. Ako s licemjerjem i lažno ovo

⁴² Vidjeti: Kur'an, 33:40.

⁴³ Isto, 7:157.

⁴⁴ Kur'an, 33:32-34.

⁴⁵ Isto, 48:90.

reko, a ne sa vjerom sve duše i srcem koje Hrista ljubi, neka budem klet i proklet, i neka duša moja bude sa Satanom i demonima.”⁴⁶

Ubija li sebe tim iskazom navodni poricatelj vjesnika Hvala i navodni svjedok Hrista Isusa? Može li njegovo nametnuto pristajanje da prestane biti svjedok da nema boga do Boga i da je Hval Njegov poslani te da umjesto toga bude poricatelj uzrokovati išta drugo do bivanja voljno ubijenim? Je li njegovo takvo pristajanje uz Hrista Isusa kao mogućnosti nasuprot vjesniku Hvalu išta drugo do poricanje i Boga i njih obojice?

⁴⁶ *Zakonopravilo*, 411.